MEDIA MADANIYAT

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
San’atshunoslik fakulteti stajyori o‘qituvchisi
Ilmiy rahbar: Eshmuratov Ajiniyaz Allamuratovich
Madaniyatshunoslik yo‘nalishi 2-kurs talabasi
Jiemuratova Jamshira Qalliqoraz qizi

Annotatsiya :

Mazkur maqolada bugungi kundagi axborot – texnologiyalarining rivoji natijasida yuzaga kelayotgan media madaniyat haqida so’z yuritiladi. Muqobil atama, ommaviy madaniyat, XX asrgacha ommaviy san’atda bo‘lgani kabi, bunday madaniyatning o‘z-o‘zidan ommaning o‘zida paydo bo‘lishini anglatadi. “Mediamadaniyat” iborasi esa bunday madaniyat ommaviy axborot vositalarining mahsuli ekanligini bildiradi.

Kalit so’zlar : Media madaniyat, Axborot-texnologiya, Ommaviy, Madaniyatshunoslik.

Madaniyatshunoslikda media madaniyat deganda 20-asrda ommaviy axborot vositalari ta’sirida paydo bo‘lgan va shakllangan zamonaviy G‘arb kapitalistik jamiyati tushuniladi. Bu atama ommaviy axborot vositalarining nafaqat jamoatchilik fikriga, balki did va qadriyatlarga ham ko‘rsatadigan umumiy ta’siri va intellektual ta’sirini anglatadi. Ommaviy axborot vositalari, reklama va jamoatchilik bilan aloqalarga yo‘naltirilgan media madaniyat ko‘pincha ommani manipulyatsiya qilishga qaratilgan tizim sifatida qaraladi. Korporativ ommaviy axborot vositalari asosan dominant mafkuralarni ifodalash va ko‘paytirish uchun ishlatiladi. 1940-yillarda bu tendentsiyaning rivojlanishida Teodor Adornoning ishi yaqqol namoyon bo‘ldi. Media madaniyati iste’molchilik bilan bog‘liq va shu ma’noda muqobil ravishda “iste’mol madaniyati” deb nomlanadi.

Media madaniyat — zamonaviy jamiyatda insonning axborot makonidagi xulq-atvori, madaniy saviyasi va xavfsizligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Texnologiyalar asrida yashayotgan har bir shaxs har kuni ulkan hajmdagi kontent bilan to‘qnash keladi. Ushbu axborot oqimidan to‘g‘ri foydalanish, uni saralash va tahlil qilish qobiliyati aynan media madaniyat tushunchasi bilan bog‘liq. Bu tushuncha faqatgina internet yoki ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish ko‘nikmasini emas, balki qabul qilinayotgan har qanday ma’lumotga ongli va tanqidiy yondashishni anglatadi.

Zamonaviy dunyoda media madaniyatning bir necha muhim tarkibiy qismlari mavjud. Ulardan eng birinchisi media savodxonlikdir. Media savodxonlik insonga axborot manbalarining ishonchliligini tekshirish, haqiqatni yolg‘ondan ajratish va manipulyatsiyalarga uchmaslik imkonini beradi. Bugungi kunda feyk xabarlar va dezinformatsiyalar tez tarqalayotgan bir paytda, har bir ma’lumotni qayta tekshirish odati insonning ruhiy va ijtimoiy barqarorligini ta’minlaydi.

Yana bir muhim jihat — bu raqamli etika va muloqot madaniyatidir. Ijtimoiy tarmoqlar va turli platformalarda fikr bildirish, sharhlar yozish va boshqa foydalanuvchilar bilan muloqot qilish ma’lum qoidalarga asoslanishi kerak. Boshqalarning fikrini hurmat qilish, haqoratli so‘zlardan qochish va kiberbulling, ya’ni tarmoqdagi tazyiqlarga yo‘l qo‘ymaslik yuksak media madaniyatning belgisidir. Virtual olamdagi xatti-harakatlar insonning real hayotdagi shaxsiyati va tarbiyasini aks ettiradi.

Media madaniyat shuningdek axborot gigiyenasiga rioya qilishni ham talab etadi. Bu tushuncha tarmoqda o‘tkaziladigan vaqtni nazorat qilish va keraksiz, zararli kontentlardan uzoq turishni anglatadi. Doimiy ravishda smartfon ekraniga bog‘lanib qolish va cheksiz axborot iste’mol qilish inson psixikasiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi, charchoq va diqqat tarqoqligini keltirib chiqaradi. Shu sababli, raqamli detoks, ya’ni

vaqti-vaqti bilan internetdan uzilish va real hayotga e'tibor qaratish media madaniyatning ajralmas qismidir.

Axborot xavfsizligi ham ushbu sohaning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Tarmoqda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, murakkab parollardan foydalanish va shubhali havolalarga kirmaslik har bir foydalanuvchi bilishi shart bo'lgan qoidalardir. Shaxsiy hayot daxlsizligini asrash va firgarlarning tuzog'iga tushmaslik uchun inson o'z raqamli iziga e'tiborli bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, media madaniyat — bu shunchaki qoidalar yig'indisi emas, balki zamonaviy insonning yashash tarzidir. U insonni axborot quliga aylanishdan asraydi va texnologiyalardan shaxsiy rivojlanish, bilim olish hamda ezgu maqsadlar yo'lida unumli foydalanishga o'rgatadi. Yuksak media madaniyatga ega bo'lgan jamiyat har qanday g'oyaviy tahdidlarga qarshi mustahkam immunitetga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Shavkat Mirziyoyev - Yangi O`zbekiston taraqqiyot strategiyasi :
2. Islom Karimov. O'zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat ,mafkura. 1 jild.1996-yil. 275-bet.
3. Adorno T. (1963) *Пересмотренная индустрия культуры*(ingl.)*o'zb.*)
4. Bignell, Jonatan (2007) *Postmodern media madaniyati*